

ПАҲНШАВИИ ҒАСБИ ДИНӢ – МАЗҲАБӢ ҲАМЧУН ОМИЛИ ПАЙДОИШИ ИФРОТГАРОИИ ДИНӢ СИЁСӢ ДАР ҚОМЕАИИ ТОҶИКИСТОНӢ

Қомеаи навини мо дар марҳилаи кунунии инкишофаш бо душворихои муаяни иҷтимоӣ-сиёсӣ рӯ ба рӯ шудааст. Аз як тараф ифротгароии динӣ бо идеологияи таҳрибкоронаш аз тарафи дигар бошад ғасби фарҳанги – динии хизбу ҳаракатҳои бо ном исломи нисбати Тоҷикистон инкишоф ёфта истодааст. Аслан раванди ғасби динӣ фарҳангии ҷараёнҳои ифротӣ аз ҷониби гурӯҳи кишварҳои исломии Шарқи Наздик бо роҳи осоиштаю мутамаддин, дар асоси шартномаҳои тарафайн амали нашуда, балки бо роҳи пинҳони пиёда шуда истодааст, ки ин раванд сатҳи бархурдҳои иҷтимоӣ – мазҳабии қомеаи моро тезонида истодааст. Асоси тарғиби динии ҷараёнҳои исломиро асосан равияҳои динӣ – ифротӣ монанди «Ваҳҳобия», «Салафия», «Ҳизб-ут-таҳрир», «Қамоати ансоруллоҳ» ва ғайраҳо ташкил медиҳанд.

Дар байни равияҳои ифротии дар боло зикршуда, «Салафия» дар таблиғи ақидаҳои ифротӣ хеле фаъол мебошад, ки аз сатҳи мазҳаби оғоз карда, то сатҳи либоспушии фарҳанги бегона аз ҷумла араби идома меёбад. Муҳақиқи рус И. Сафранчук вобаста ба ин масъала як нуқтаи ҷоиберо қайд мекунад, ки боиси дастгириест. У менависад, ки «мо араб нестем, арабҳо мо нестанд. Даҳсолаи наздик тамоми кишварҳои Осиёи Миёна ба ғасби сиёсӣ ва фарҳангии кишварҳои Шарқи Миёна рӯ ба рӯ мешаванд. Кишварҳои исломии Шарқи Миёна на камтар аз кишварҳои Ғарб ба забти фазои геополитики кишварҳои Осиёи Миёна манфиатдор мебошанд». Воситаи таъсирасони ба фазои фарҳанги мо чи тавре, ки мушоҳида мешавад бо ҳар роҳу воситаҳо амали карда мешаванд. Ин омил ба сатҳи таҳамулпазирии дар қомеаи мо таъсири манфӣ мерасонад. Солҳои пеш мушоҳида мешуд, ки либосҳои ба монанди сатр ва ҳичоб аслан дар хонадон ва оилаҳои муллоҳои ба бар карда мешуданд. Лекин, имрӯзҳо ин зухурот руҳияи оммавӣ касб карда истодааст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки сатҳи вазъияти динӣ дар Тоҷикистон шиддатнок ва пурихтилоф шуда истодааст. Нигаронкунанда аст, ки дар тазоднок шудани вазъияти динӣ

дар Тоҷикистон гурӯҳҳои дохилӣ даст доранд, ки аз хориҷа маблағгузори мешаванд. Дар дилхоҳ ҷомеа ҷавонон ба кишри осебпазир дохиланд, чунки донишу ҷаҳонбинии илмию дунявии номукамал дошта, зеро таъсири манфии маъвизаҳои аъзоёни гурӯҳҳои динӣ - ифротӣ ва муллоҳои беҳувият қарор гирифта, хоҳарон ва ҳатто модарони худро маҷбур менамоянд, ки аз либоси анъанавии дар мазҳаби ҳанафия қабулшуда, даст кашанд ва ба ҳичобу сатр, ки дар фарҳанги миллии мо қобили қабул нест, рӯй биёранд.

Ғасби динӣ зухуроте мебошад, ки бо роҳи воситаҳои гуногун амали карда мешаванд. Масалан, замони муосир низ як гурӯҳи калони давлатҳои хориҷа аз сиёсати ғасбкорона даст нақашаанд. Барои паҳн кардани тамоюлоти сиёсати ғасбкорона воситаҳои молявӣ ва технологияҳои пешқадами ҳозирзамонро ҷалб менамоянд. Оё мавҷудияти марказҳои фарҳангии кишварҳои хориҷӣ дар Тоҷикистон кори хайру савоби ин кишварҳо ба аҳоли Тоҷикистон аст? Албатта дар ин маврид ҷавобҳо гуногун. Аммо дақиқ аст, ки мавҷудияти марказҳои фарҳангии кишварҳои хориҷӣ ба ғайри инкишофи фарҳанги миллии мо нест ва нахоҳад шуд.

Ибтидои асри навин бо зиддиятҳои динию-мазҳабӣ хотирмон шудааст, ки дар аксари ҳолат ин зухуроти иҷтимоиро ҳамчун тавсеаёбии ғасби динӣ маънидод кардан мумкин аст. Шакли зоҳиршави ва натиҷаи ниҳои ғасби динӣ дар ҷаҳони муосир гуногунсамт мебошад. Масалан, дар минтақаи Шарқи Наздик ғасби динӣ-фарҳангӣ аз амали тарсондани қавмҳои гуногун оғоз шуда, бо ташаккули давлати динии хосияти ифротӣ дошта, анҷом мепазирад. Ташаккули квазидавлат бо номи “давлати исломии Ироқу Шом” аз қабилҳои ҳамин равандҳост. Ғасби динӣ – фарҳангӣ хосияти бисёрченака дорад ва дар ҳама марҳилаҳои инкишоф зеро таъсири омилҳои гуногун таъғйир меёбад. Ин зухуроти ирриҷой шуури дунявӣ ва динии муъдадили дилхоҳ ҷомеаро печонида гирифта, онро олудаи ақидаҳои ифротӣ ва мазҳабӣ мегардонад. Оқибат ҳоҳ ноҳоҳ шуури ифротии зеро тамоюлоти ғасби динӣ ташаккулифта, манбаи нооромии сиёсӣ ва миллӣ дар ҷомеа мешаванд. Мушоҳида мешавад, ки кишри бедори аҳоли нисбати ин масъала дар аксари ҳолатҳо беҳтарин зоҳир

менамоян, лекин дар асл зухуроти ғасби динӣ метавонад, ки авзои ҷоёмаро ноором созад. Равандҳои ҷаҳонишавӣ дар ҷаҳон ва таъғйиротҳои демократӣ дар ҷомеаи моусири Тоҷикистон авзои муносибатҳои миллӣ ва мазҳабӣю диниро ғайриқардааст, ки он дар навбати худ сабаби пайдо шудани ифротгарии динӣ - сиёсӣ шудааст.

Дар муносибатҳои геосиёсии ҷаҳонӣ масъалаи ғасби динӣ – мазҳабӣ ба сифати омили сиёсӣ баромад менамояд, ки давлату кишварҳои алоҳида имкониятҳои сиёсӣ ва молиявӣю иқтисодӣю худро васеъ истифода намуда, дар ҳудудҳои нави ҷуғрофӣ қудрати сиёсӣ, фарҳангӣ ва динӣю худро тақвият мебахшанд ва ба ин минвол ҳуқуқҳои аҳолии таҳҷоиро сарфи назар менамоянд. Ғасби динӣ – мазҳабӣ зухуроти мураккаби иҷтимоӣ – сиёсӣ буда, ҷанбаҳои ақлонӣ ва ғайриақлониро дар бар мегирад. Асоси ақлонӣю онро мубориза брӯи ғазои ҳаётан муҳим зиндагӣ ва аз худ қардани ҳудудҳои нава ташкил медиҳад. Ғасб ҳамчун категорияи илмҳои ҷомеашиносӣ ва қисмати муҳимми равандҳои сиёсӣ ва таърихӣю ҷомеаи инсонӣ воқеъияти объективӣю ва инкорнашавандаи инкишофи имрӯзӣю ҷаҳон мебошад. Объекти ғасби динӣ – мазҳабиро ҷаҳонӣю инсон, равандҳои иҷтимоӣю сиёсӣю ҷомеа ва дар маҷмӯъ давлат ташкил медиҳад. Асоси ғайриақлонӣю ин зухуротро ғазои динӣю омехтаи таассубу ифрот ва ғазои метафизикӣю номавҷуму норавшан ташкил медиҳад, ки дар воқеъияти нави иҷтимоӣ – сиёсӣ ва геосиёсӣю ҷаҳон амалишавӣю худро бо тамоми воситаҳо тақозо менамоянд. Таъбиққунандагони ин нақшаҳои динӣ – мазҳабӣ гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ ба монанди салафия, ҳизб-ут-таҳрир, ансоруллоҳ ва ғайраҳо мебошанд, ки аз пушти онҳо кишварҳои хорӣ, ки имкониятҳои бузурги сиёсӣ ва молиявӣю иқтисодӣ доранд, меистанд.

Фалсафаи иҷтимоӣю таълим медиҳад, ки ихтиёр, ирода ва хоҳиши як гурӯҳ одамон бар зидди манфиатҳои сохтори иҷтимоӣю ҷомеа равона шудааст. Дар ин ҳолат давлат вазирадор аст, ки дар ҷаҳорҷубаи қонунҳои амалқунанда, ихтиёру хоҳиши ифротӣю ва ғайриқонунӣю ин гурӯҳи одамонро назаорат ва маҳдуд намояд, то ки онҳо ба дигар аъзоёни ҷомеа зарар нарасонанд. Масалан,

як муллои чаласавод дар як деҳаи дурдасти Тоҷикистон бо маъвизаҳои беасосу зидди дунявияти худ авзои таҳамулпазиронаи деҳаро вайрон менамояд. Дар ин маврид оё давлате, ки тамоми санау меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалиро имзо кардааст ва худро узви комилҳуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ мешуморад, метавонад, ки бетараф бошад? Албата не. Қайд кардан зарур аст, ки ихтиёру хоҳиши гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ ба монанди салафия, ансоруллоҳ, хизб-ут-таҳрир, ки мақсади асосиашон ғасби динию мазҳабист ба он равона шудааст, ки иродаву хоҳиши ҷавонони моро шикаста ғасби динию-мазҳабиро ба сари онҳо бор намоянд. Ҳамин тавр иродаву хоҳиш дар фаҳмиши пайравони салафия, ансоруллоҳ ва хизб-ут-таҳрир ҳамчун тарҳи пойдор шудани ғояҳои динию ифротӣ онҳо фаҳмида мешавад.

Месазад, ки давлат ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ дар амали намудани иродаи инсон саҳмгузор бошад. Давлат тавассути институтҳои иҷтимоӣ ҷомеа, аз ҷумла, системаи маориф ба хоҳиш додани стереотипҳои динӣ – мазҳабӣ таъсир расонида, ба рафтору кирдори дини аъзоёни ҷомеаро назорат намояд, то ки онҳо ба ифротгароии динӣ майл накарда, муътадилии диниро интихоб намоянд. Дар доираи ин фаҳмиш ирода ба ҳокимият маъноӣ ғасб дар фаҳмиши гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ маъноӣ пойдор кардани аҳкомҳои динӣ ба сари ҳар як аъзои ҷомеа мебошад. Аммо ин ғоя мақсади ниҳоии идеологҳои гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ нест, чунки онҳо дар пай ҷустуҷуии тарҳи калони ғасби динӣ – мазҳабӣ мебошанд.

Дар ин маврид мақсади ҳокимияти давлатӣ рафтори одамонро дар ҷаҳорҷубаи қонун ба роҳ мондан аст, аммо мақсади моделҳои дини давлатдорӣ дар он аст, ки одамонро дар доираи доғмаҳои ақибмондаи ҷамъиятию динӣ маҳдуд намоянд. Ҷанбаи муҳимми ғасби динӣ тарҳрезии рафтори одамон мувофиқи мақсадҳои ғаразноки гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ мебошад. Чунки як қатор ин гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ ба офаридани намунаҳо ва идеяҳои дини машғул шуда онро маҷбуран, бо роҳи ғанду фиреб ва зулм ба сари дигарон бор менамоянд. Яъне чи тавре, ки файласуфи англис Т.Гоббс қайд менамояд «инсон дар ин маврид ба инсонии дигар ҳам гург мешаваду ҳам Худо» .

Дар қиёс бо ғояпардозони ғасби динӣ, субъектҳои ҳокимияти давлатӣ намунаи идеалии арзишҳои рафтору кирдори инсониро меофарад, ки ҳар як инсон дар чаҳорчубаи он худро хушбахт мешуморад. Давлат ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ ба системаи маҷбурнамоию сафарбарнамоии адалатнок таъя карда, барои рушди қувваҳои моҳиятии ин инсон ба захираҳои моддию маънавӣ таъя менамояд. Тарҳҳое, ки идеологҳои гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ баҳри роҳандозии тамоюлоти ғасбӣ динӣ пешниҳод менамоянд зидди асосҳои бунёдии ҳокимияти давлатӣ равона шудааст ва ба ин маъно қобили қабул нест. Ҳамчунин асоси ҳокимияти динмехварро доғмаҳои динӣ ташкил дода, фаъолияти он зидди ҳокимияти дунявӣ ва арзишҳои умумибашарӣ нигаронида шудаанд. Раванди олуида кардани шуури ҷавонон бо ақидаҳои динӣ – ифротӣ, рушди ғояҳои бегонапарастию бегонашавии ҷавонон аз ҳокимият, аслҳои зиндагии анъанавӣ, ноҳида гирифтани рафторҳои рӯзмара ба инкишофи босуботи ҷомеаи тоҷикистонӣ хатарнок мебошад ва вазифаи ҷомеа аз он иборат аст, ки бо тамоми воситаҳои мавҷуда сади роҳи ин равандро гиранд. Маълум аст, ки сабаби асосии бегонашавӣ ҷавонон унсурҳои бегонаи динию-фарҳангӣ мебошад. Озодие, ки ҳокимият ба мо фароҳам овардааст сабаби суйистифодаи равияҳои динӣ ва гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ гардидааст. Ба ҳамин хотир зарур аст, ки ҳокимият муборизаро бар зидди тарғиботу ташвиқоти равияҳои динӣ – ифротӣ ақидаҳои ифротӣ ва динию-сиёсӣ онҳо пурзур намояд. Маълум аст, ки аз сиёсати мукаммали зиддиифротӣ давлат боиси мустаҳкам ва пойдор гардидани фазаи мусолиҳатомез ва беҳтар шудани вазъияти динӣ ва иҷтимоӣ – фарҳангӣ мегардад.

Мо бояд эътироф намоем, ки тамоюлоти паҳншавии ғояҳои ғасби динӣ хосияти ҳамарофарогиранда дорад ва зоҳиршавии онро дар тамоми сатҳҳои ҷомеа мушоҳида кардан мумкин аст. Барои ҳамин зарур аст, дар воқеияти нави геополитикии ҷаҳон, ки мо шоҳиди он ҳастем муносибатамонро вобаста ба паҳншавии тамоюлоти асосҳои ғасби динӣ таъғир диҳем. Вобаста ба меъёрҳои вучуд дошта, ғасби диниро ба чунин шаклҳо ҷудо менамоянд.

а) Динӣ-тамаддунӣ

b) Давлатӣ – мазҳабӣ

s) Ҳудудӣ-мазҳабӣ

Ғасби динӣ – тамаддунӣ раванди дуру – дарози таърихӣ буда, дар натиҷаи амалишавии он ҳудудҳои бузурги ҷуғрофӣ забт гардида, аҳолии ин ҳудудҳо маҷбурӣ ё ихтиёран пайрави ягон дин ё мазҳаб гардонида мешаванд. Масалан, динҳои ҷаҳонӣ ба монанди Буддоия, Насрония ва Ислом дар таърихи мавҷудияташон аз ғасби динӣ ва паҳнкунии доғмаҳои марбути ин динҳо фаровон истифода бурдаанд. Замони муосир аз сиёсати ғасбкорӣ равиҳои динӣ – ифротӣ ба мақсаднок истифода менамоянд. Дар ин самт динӣ – ифротии муосир хеле ғаёл мешаванд. Ҳамчунин қарнҳои мухталиф тамоюлоти ғасби дини-мазҳабиро пайравони динҳои ҷаҳонӣ ғаёлона амали мекарданд. Мақсади асосии ғасби динӣ – мазҳабӣ дар он аст, ки аз болои ҷомеа ё давлати алоҳида, системаи муаяни арзишҳои динӣ ва сиёсиро иҷборан ё бо роҳи фанду фиреб бор намояд. Масалан, ғасби динию – сиёсӣ давлатҳои хориҷӣ бо арзишҳои фарҳангии сиёсии бегона дар муқобили Тоҷикистон истифода мешавад.

Шакли ғасби давлатӣ – мазҳабӣ хоси ҷомеаи асримиёнагӣ мешавад. Чунки дар Асрҳои Миёна гурӯҳи давлатдорон ва диндорон матнҳои диниро мувофиқи манфиати сиёсӣ иҷтимоӣ ва тибқи таъбу завқи шарҳу маънидод карда, боиси пайдоиши мазҳабҳо, фирқаҳо ва гурӯҳҳои мухталифи динӣ гардиданд. Асоснокунии динӣ – фалсафии раванди мазкур аҳамияти муҳимми илмӣ ва сиёсӣ дорад. Масалан, дини Насрония ва Ислом дар ибтидои пайдоиши худ ба ҳимоя ва асоснокунӣ каломии фалсафӣ ниёз доштанд. Чи тавре, ки маълум аст, ки ғояҳои геополитикии дини Насрония дар фазои мазҳабии калисои Шарқи бо роҳҳои гуногун дар амал татбиқ карда шуданд. Империяи Византия яке аз интиқолдиҳанда ва татбиқкунандаи ғояҳои геополитикии динӣ – мазҳабӣ он замон буда, дар ҷангҳои мазҳабӣ бар зидди тамаддуни исломӣ, ки дар ҳолати ташаккулёбӣ қарор дошт, хеле ғаёл буд. Натиҷаи паҳн кардани ғояҳои динӣ – мазҳабии империяи Византия бо ташаккулёбии фазои динӣ – фарҳангии православӣ хотима ёфт. Дар навбати

худ тамаддуни Аврупои Ғарбӣ таҷасумгарӣ ва паҳнкунандаи асосҳои динии равияи католикии дини насрония мебошад. Яъне имрӯза тамаддуни Ғарб бо равияи католикии дини Насронӣ айниятдор мебошад. Дар натиҷаи паҳншавии тамоюлҳои ғасби динӣ – мазҳабӣ ба сӯи Шарқ боиси ташаккулёбии фазои геополитикии ин равияҳои динӣ гардид. Пайдоиш ва ташаккулёбии ҷараёни динии протестантизм воқеъият ва ғояҳои мавҷудияти геополитикии тамаддуни Насрониро ба тағйироти бузург мувоҷеҳ кард. Гуфтан мумкин аст, ки протестантизми ва калвинизм воқеъияти мазҳабии дини насрониро тағйирпазир кард. Тамаддуни ислом ба ҳамин монанд равандро низ рӯ ба рӯ шуд, ки дар натиҷа фазои динӣ – мазҳабии Ислом мураккаб гашта, боиси пайдоиши равияҳои суни ва шиа гардид.

Ғасби давлатӣ – мазҳабӣ хоси замони муосир мебошад. Сатҳи инкишофи тамоюлҳои ғасби динӣ – мазҳабӣ ба вазъи геополитикӣ ва имкониятҳои иқтисодии давлат саҳт алоқаманд мебошад. Сиёсати ғасби динӣ – мазҳабиро дар муқобили Тоҷикистон як гурӯҳ кишварҳои исломӣ амали менамоянд, ки мақсади асосии онҳо мураккаб гардонидани вазъияти динии Тоҷикистон мебошад.

Дар паҳннамоии ғояҳои бунёдгароии динӣ ва идеологияи гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ як гурӯҳ кишварҳои исломӣ даст дошта, мақсади ниҳоии онҳо паҳн намудани ифротгароӣ миёни аҳоли Тоҷикистон, махсусан ҷавонон мебошад. Дар паҳнкунии ғояҳои гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ ва ҳамчунин ғояи ҷиҳод идораҳои ҷосусӣ, фондҳои бузурги моливию иқтисодии кишварҳои хориҷӣ аз Шарқи Миёна даст доранд. Масалан, қисми зиёди пайравони гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ Салафия дар мадрасаҳои ин кишварҳо таълими динӣ гирифтаанд. Ҳамчунин ин кишварҳои хориҷӣ ба рушди инкишофи гурӯҳи гурӯҳҳои динӣ – ифротии Салафия пули калон ҷудо менамояд, то ки онҳо ба воситаи тарғиботу ташвиқоти ғояҳои ифротии худ вазъияти диниро дар Тоҷикистон ҳалалдор намоянд. Инчунин фаъолияти онҳо боиси он гардидааст, ки фазои динии Тоҷикистон шиддатнок шудааст. Тамоюлотии ғасби динӣ – мазҳабӣ дар Тоҷикистон аз ҷониби кишварҳои хориҷии Ҳовари Миёна тавассути ҳудуди

Чумхурии исломии Афғонистон амали карда мешавад. Чунончи пайдоиш ва маблағгузории ҳаракати динӣ – ифротии Толибон аз тарафи Покистон ва дигар кудратҳои сиёсии ҷаҳон таҳрези шуда, дар ноором кардани вазъияти динӣ – сиёсии Тоҷикистон ва дигар кишварҳои Осиёи Миёна истифода бурда мешавад.

Шакли ҳудудию мазҳабии ғасбкори ибтидои асрҳои XX сартосари ҷаҳон паҳн гаштааст. Омили миллатгароӣ дар ин раванд нақши ҳалқунандаро бозид. Маълум аст, ки инкишофи ғасби ҳудудию – мазҳабӣ фазои миллию мазҳабии ягон кишварҳои алоҳидаро хароб намуда, боиси вайрон шудани тамомияти арзии давлатҳо бутун гаштааст. Чунончи, собиқ Иттиҳоди Шуравӣ ва Югославияи сотсиалисти далели гуфтаҳои боло шуда метавонанд. Масалан, Югославия дар натиҷаи ҷанги шаҳрвандӣ пароканда шуда, дар ҳудуди ин давлат якҷанд давлатҳои хурд пайдо шуданд. Албатта раванди мазкурро фаъолияти мақсадноки кишварҳои Ғарб, аз ҷумла, ИМА боз тезонид, ки дар онҳо манфиати геополитики худро дошт.

Ғасби ҳудудию мазҳабӣ бо амали миссионерӣ – таблиғии гурӯҳҳои динӣ – ифротии кишварҳои хориҷӣ алоқаманди зич дорад. Фаъолияти миссионерӣ таблиғии кишварҳои хориҷӣ ва пайдоиши гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ дар Тоҷикистон боиси таъсирпазир шудани фазои динию сиёсии ҷомеаи тоҷик гашта, ин раванд сабаби шиддатнок шудани ҳаёти иҷтимоӣ гардид. Бояд зикр кард, ки эҳёи сартосари арзишҳои динӣ дар тамоми кишварҳои пасошуравӣ мушоҳида мешавад ва ин раванд ба ақидаи аксари муҳақиқон раванди табиӣ шуморида мешавад. Таҷрибаи сулҳи Тоҷикон ва ҳамзистии мазҳабу равияҳои динӣ дар Тоҷикистон намунаи омӯзиш аст, чунки дар таърихи мавҷудияти ҳампахлу асосҳои муҳимми сулҳофарӣю ҳамзистии осоиштаро тарғиб намудаанд. Ба ақидаи аксари муҳақиқон дини ислом ҳамчун омили милли-мазҳабӣ бо арзишҳои демократӣ дар тазод нест. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки аҳкомҳои ахлоқии дини ислом инсонро дар руҳияи таҳамулпазирӣ тарбия менамояд. Лекин гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ аҳкомҳою доғмаҳои дини исломро дар доираи фаҳмиши маҳдуд ва бо дарназардошти манфиатҳои сиёсии худ

шарху тафсир медиҳанд. Аз ин чо бар меояд, ки фаъолияти тарғиботию ташвиқоти гурӯҳҳои динӣ – ифротӣ сабаб шудааст, ки омили динӣ дар ҷомеаи Тоҷикистон шиддатнок шудааст.

Чанд омиле ҳаст, ки ҷавонони тоҷик вориди гурӯҳҳои динӣ - ифротӣ ва террористӣ гашта, бо роҳҳои қочоқ барои ширкат дар «Ҷиходҳои шайтонӣ» тавассути ғумоштаҳои ташкилот ва дастгоҳҳои ифротгарой ба Сурия, Урдун ва Ироқу Афғонистон ирсол карда мешаванд:

-Воизони мубаллиғ ва миссионерҳои дурӯғзан, ки масъалаи «Ҷиходи исломӣ»-ро ғаразнок ва дар асоси принципҳои террористон шарху тавзеҳ медиҳанд;

-Беҳабарии ҷавонони тоҷик аз таълимоти аслии дини Ислом, Қуръон ва сирати Паёмбари Ислом;

-Набудани таълимоти улуми диншиносӣ ва исломӣ дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти ҷамагонӣ;

-Фаъол будани шабақаҳои иттилоотии фаромиллӣ дар муҳити иттилоотии ҷомеаи Тоҷикистон;

-Заиф ва суст гаштани амнияти таълимоти мазҳаби ҳанафӣ ва ақидаи Худошиносӣ:

-Пурқувват будани таълимоти ақидаи террористии ифротгарой ва бемазҳабӣ тавассути шабақаҳои интернетӣ дар ҷомеа ва бепосух мондани дасисаҳои онҳо аз ҷониби уламои исломии Тоҷикистон;

-Таблиғу ташвиқи идеология ва ғояҳои террористӣ, иртиҷой ва экстремистӣ аз номи «Қуръон ва Суннат» тавассути дастгоҳ ва ташкилотҳои ифротӣ «Салафия», «Байъат» ва «Ансоруллоҳ» .

Чи тавре дида мешавад ин омилҳо дар ҳақиқат ҷой дорад ва қобили дастгирист. Бегонашавии ҷавонон аз дин, фарҳанг ва асолати миллии худ як омили муҳими ин зухуротро ташкил медиҳад.

Маълум аст, ки мардуми ҳар минтақаи Тоҷикистон хусусиятҳои хоси худро доранд, ки куллан миёнашон фарқиятҳои назаррасе вучуд дорад. Бинобар он, ки ин гурӯҳи ҷавонон дар вучуди худ як ғурури азали доранд,

барои ин гурууро баровардан беҳтарин роҳи амалисозии онро дар сафар ба кишварҳои ноамн ва аъзо шудан дар гурӯҳҳои ифротӣ бо мақсади ҷангидан медонанд.

Бояд қайд кард, ки тарғиб ва ғасби динӣ – мазҳабӣ ба паҳн намудани арзишҳои динӣ ифротӣ равона шудааст. Мақсади дигари тарғиби динӣ – мазҳабӣ ба он равона шудааст, ки обрӯи кишвари ғасбкунандаро боло бардорад ва ба ин васила сиёсати таҳрибкунандаашро идома диҳад. Дар баробари ин кишварҳои, ки сиёсати ғасбкунандаи мазҳабиро пеш гирифтаанд, дар паҳн кардани ғояҳои динӣ – мазҳабӣ аз фишангҳои молиявӣ иқтисодӣ фаровон истифода менамоянд:

1. ба сохтумони масҷидҳо ёрии иқтисодӣ мерасонанд;

2. барои таълими динӣ гирифтани роғбони ҷавонон аз кишварҳои хориҷӣ мусоидат менамоянд ва онҳоро ба манфиати ғасби динӣ – мазҳабӣ худ истифода мебаранд;

3. фондҳои ба ном хайриявӣ исломи ба донишҷӯёни мадрасаҳои динӣ мутаасил ёрдампули пардохт карда, онҳоро аз нигоҳи иқтисоди пойбанди худ менамоянд.

Бояд зикр кард, ки масъалаи алоқамандии омили иқтисодӣ, сиёсӣ ва мазҳаби дар раванди ғасби динӣ – мазҳабӣ дар сатҳи зарури омӯхта нашудааст.

Хулоса қайд кардан зарур аст, ки ғасби динӣ – мазҳабӣ зухуроти душвори иҷтимоӣ мебошад, ки умқи омӯзишаш аз омилҳои дохилию берунӣ вобаста мебошад. Яъне дар раванди омӯзиши ин зухурот мо бояд анъанаю фарҳанги миллӣ, дин, мазҳаб, ҳувияти миллӣ, сохтори сиёсӣ, институтҳои демократӣ ва сатҳи инкишофи онҳоро дар ҷомеа ба назар гирем. Ғасби дини зухуроти иҷтимоӣ буда, ба ихота ва забти фазои мавҷудият ва ҳаётгӯзаронии инсон равона шудааст. Инчунин ин зухуроти иҷтимоӣ – сиёсӣ ба ташаккул додани фазои динию сиёсӣ равона шудааст. Ғасби динӣ мақсади асли гурӯҳҳои динӣ - ифротӣ мебошад ва инро бояд фаромӯш накунем. Тағибкунандаи асосии ғасби динӣ ҳуди дин мебошад. Таҳқиқи ин зухурот муҳим аст ва ба ақидаи мо ҳосил кардани натиҷаҳои мусбӣ аз тадқиқи ин масъала, ҳалли мочароҳои динӣ

– мазҳабиро осонтар намуда, боиси пешгирии ифротгарой, тундгарой, таассубгарой ва терроризми динӣ мегардад.

Собирзода Н.М. Доктори илмҳои иқтисодӣ,
профессор муовини аввали ректори ДМТ

Маҳмадизода Н.Д. Доктори илмҳои фалсафа,
профессор декани факултети фалсафаи ДМТ